

IRODALOM

Jánosi Zoltán

Két költő a Bódva völgyéből: Kalász László és Fecske Csaba verseiről

A televízióban nemrégiben nyilatkozta egy Amerikában élő magyar embertársunk, hogy – noha bejárta szinte az egész világot – a világ legszebb vidéke mégsem más, mint a Bódva völgye. Ennek a kis tájegységnek ugyanakkor nem csupán természeti, építészeti értékei vannak, mint például az edelényi kastély, a boldvai templom, a különleges növényzet és kőzetanyag, hanem számottevő erőt képviselő szellemiek is. Ezek közé tartozik két költőnek, a Perkupáról indult Kalász Lászlónak és a Szögligeten született Fecske Csabának a munkássága is.

A Szárhegy déli nyúlványán elterülő, 1249-ben már írott forrásban is megemlített Szalonna település, ahol Kalász László 1959-től 1982-ig tanított, és haláláig (1999) élt, centrumában az Árpád-kori templommal – 1959-től ugyanazt a világfókuszt, a lét középpontját jelentette a borsodi író számára, mint Benedek Eleknek Kisbacon, Fábry Zoltánnak Stósz vagy Bogumil Hrabalnak Prága. Egész költői világhképeinek centrumává válik a hegyekkel és erdőkkel körülölelt falu, „a lábnyom-világ”, a völgyben csörgedező Rakaca-patakkal (majd az ott kialakított Rakaca-víztározóval). A táj emberi világa és annak kultúrája egyszerre a legfontosabb öröksége, kihívása és felhajtóereje Kalász László művészetének. Eredendő, származásából is következő szociális érzékenységéhez e kettős forrásból: egyszerre a táj és az emberi környezet sugallatára társítja hozzá a népköltészet s az átfogóbb népi kultúra, majd a *Kalevala* értékeit. József Attila, Illyés Gyula, Kormos István és Nagy László nyomán olyan költői útra lép, amely költészetünk „bartóki” vonulatának nevezett irányaként a népi és az archaikus kulturális tradíciókat – a világirodalom hosszabb ívű törekvéseihez is illeszkedő poétikájában – az aktuális nemzeti történelem értelmezésével és az adott kisvilág szociális helyzetének következetes elemzésével köti össze. Már pályája kezdetén karakteres erővel jelennek meg alkotásai közt az ezekből a sajátos esztétikai és eszmei, gondolati forrásokból egybeálló poétikai formák. (*Úgy hogy mindenki hallja, Némán ügetnek, Egészét, A semmi fordul, Fut énekelve*).

A Kalász László közvetlen költői közösségét adó *Hetek* alkotói: Ágh István, Bella István, Buda Ferenc, Raffai Sarolta, Ratkó József és Serfőző Simon a hatvanas évek közepén jelentek meg a magyar lírában lazább, de

határozott poétikai és gondolati arcélű költői csoportosulásként. Csapatuknak a közösen példának tekintett elődök és kortársak: József Attila, Illyés, Nagy László költői iránymutatásai és a magyar világ új poétikai értelmezésének akarata adták (a Prágai Tavasz kibontakozásának és letérésének időszakában) a legmarkánsabb, őket egy közösséggé formáló elemeit. Az egymástól távoli utakról, mégis egy irányba elinduló szerzők Kabdebó Lóránt (*Napjaink*) és Farkas László (*Új Írás*) által támogatott közössége, az alig egy-két évvel utánuk induló *Kilencekkel* együtt a magyar líratörténetben is újító szellemű poétikai igénnyel lépett fel. Nagy László, Juhász Ferenc metaforikus, intenzív képviselője és Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes elvont tárgyias költészete mellett szorosan a mindennapokhoz, a szocializmusnak nevezett társadalmi formáció csapdáiban vergődő emberi világhoz hajoltak; s egyszerre szociografikus erővel és új költői programot kimunkálva kísérelték meg a közéleti költészet átértelmezését: a korábbinál emberközelibb poétikai perspektíva megnyitását. Egy olyan új szerkezetű, s (például) Nagy Gáspár lázadó magatartásáig vezető, a társadalmi életre következetesen figyelő lírai modellt vázolván föl, amely már nem egy felépítendő, a politikától kreált vagy importált ideálvilág eszményeiből indult ki, hanem az adott emberi és nemzeti közösséget – a társadalomra, a lélekre és a sors mindennapos gondjaira koncentrálva –, a maga legsúlyosabb problémáival szembesítette.

Kalász László életműve az észak-borsodi (tágabb atmoszférájában az északkelet-magyarországi), a vidéki emberi világ értelmezésével teszi teljessé ezt a nagy, közös képet. Költői arculatát is ennek a jellegzetes – csodálatos és nyomorúságos – kisvilágnak a tükrében alakítja ki. Alkotásainak legfontosabb esztétikai eredményeként két olyan jellegzetes műfajváltozatot hoz létre, amelyek sajátosan teszik felismerhetővé és líratörténeti értékűvé – és Kalász László-i formátumúvá – az általa kialakított műfajtypus-variánsokat. Az egyik a rövid, a rendkívül sűrűvé koncentrált, szinte miniatűr „bartóki dal”, a másik egy hosszabb alkotásforma: a „kalevalai” ihletésű költemény.

A maga különleges, „bartóki” dal-változatát a szerző elsősorban a Bódva-völgyi népi-kulturális hagyományok, különösen a népdalok, a tudatosan megismert egyéb magyar folklórszöveg-örökség, a *Kalevala* képző asszociativitása és a folklórt áttemelő József Attila-dalok nyomán alakítja ki. Azt a dalt választja tehát meghatározó műfajának, aminek elemi formáit, akár a Bódva-völgy patakjai a vízben oldott ásványokat, szinte ösztönösen, gyerekkorától forrasztotta magába, s aminek a maga korában szinte az utolsó énekese volt.

A dalforma valóban kikerülhetetlen, mágikus ajtaja, valóságos Északnyugati-átjárója annak a vizsgáladási szándéknak is, amely e költészetben az egyetemes poétikai hullámverések áramlatait keresi. A költőt mérő kortársi kritika egyértelműen bizonyította be, hogy a dal a Bódva-völgyi költő mennyiségileg és minőségileg is legjellegzetesebb műfaja, olyan erejű műfaji entitás, amely nemcsak stílusának, világgképének, esztétikai elveinek, poétai látásmódjának lényegszerű elemeit koncentráltan magába, hanem a költőt mérő több évtizedes előzetes kritikai tapasztalatot is szinte egyöntetűen maga köré sűrítette. Így lehet Kalász jellemzője (a róla írt kritikákból idézve) egyidejűen a „kezdettől fogva a teljes egyszerűsége törekvés”, másfelől pedig „a homogenitássá olvadó kétszólalásúság” (Keresztury Tibor). Az ellentmondások oka ugyanakkor nyilvánvaló: a Kalász-dalok külső formája (dalszerű alkata) és a beljük helyezett ambivalens-disszonáns, sokrétű „tartalom” között feszül.

Dallá csendült nagyepika, sóhajjá fűjt *Kalevala*? A bonyolultság mint egyszerűség? A fogalmak szokatlan kontrasztja és egymásba áramlása ez, de Kalász valóban nem tesz mást. Amit a legjobb dalaiban élénk varázsol: a nagyepika kristályszerkezete, sodródó falevélbe bűvölt *Kalevala*-zúgás, két faág közé, pókhálóba rajzolt, zsugorított mítosz; rézpénzen csillanó kozmogónia, hősi ének lebegő madár-csontozata, miniatűr teremtésmítosz, ballada-pehely, nagy drámai ütközések, átfogó létbeli ambivalenciák gyöngyszemmé sűrített pillanata. Az érett Kalász-dalok egy rétege – nézeteim szerint legértékesebb része – éppen ezért nemcsak hogy nem szorítható bele a dal történetileg kialakult fogalmának egyetlen tiszta alcsoportjába sem, hanem több ponton is ellenszegül a dalműfaj átfogóbb, konzervatív értelmezésének is. A költő e versei a dalforma köztudottabb kategóriáit a műfajkiterjesztés és -átalakítás nagy eredményeként törik át.

A Kalász-költemények tele vannak epikus és dramatikus elemekkel, a versek hőse igen gyakran valamilyen szituatív, rituális keretbe, hálózatba foglaltan mutatkozik. Kabdebó Lóránt arra figyel föl korán és élesen, hogy a Kalász-vers csak látszólag „könnyű, sőt könnyed. Mások tragédiákat írnak oly témákról, amelyeket ő dalba fog.” A drámai és epikai elemek „elemi mag”-szerű jelenlétét igazolhatja e művekben az is, hogy amikor a költő a

dal hosszabb verssé fejlesztésével kísérletezik (mintegy „kicsomagolja” tömör dalait), ösztönösen a dalai belső szerkezetében rejtőző epikus-drámai irányokba tágít (*Végtelen rét havában, Tetejetlen fa, Nőtön nő*).

E dramatikus-epikus erőrendbe izzó fényekkel áramlik be a mitológia is. A Kalász-versnek ezt az átfogóbban is egyik legfontosabb rétegét jeleníti meg a szerző egyik legismertebb műve, az *Anyámnak kontya van* című alkotása. Ez a mű nemcsak epikus-dramatikus elemeket és kisebb mítoszvonásokat tartalmaz, hanem mindössze tizenhárom sorában a teremtésmítoszi hagyaték legfontosabb elveit is magába tömöríti. Az „asszony és termékenység” („szépség a fánál”) motívumot mint archaikus világgközpontot és emberérdekűséget köti az édesanyja alakjához. A Japántól Indiáig, Afrikától Amerikáig és a mediterrán Európáig kimutatható, s műalkotások: rajzok, szobrok, festmények, valamint rítusok, hiedelemelemek gazdag sorában megelevenedett arche-képzetet Kalász a Bódva-völgy népi hagyományából kiemelve csiszolja tökéletes műremekké, a generációk váltásában is az anyába tömörített létérdekűséget nevezve meg követendő életelnek.

Egy másik közismert Kalász-mű, a *Pilátus vagyok*, létkonfliktusok disszonáns hálózatát foglalja magába koncentrált rövidségben. A keresztény történetiségből átvettített kettős emberi természet a személyiség egyedi zártságában jelenik meg feszítő erőként, s a vers alanyának keretein belül mutatja a lírai hőst egyszerre kezeit mosó Pilátusnak s keresztire feszülő Krisztusnak. Dinamizmusa még a kevésbé elvonatkozottat, az ábrázoló hajlamú verseit is külső és belső erők ütközésével, drámai esélyekkel, meg-megújuló egybecsapások ígéretével itatja át. „Nála a táj mozgásában létezik, lüktet az ember [...] A világot állandó változásában követi” (Kabdebó Lóránt). Ez a dinamizmus csak fokozódik, ha az embert és környezetét elemző vers erősebb mitikus-filozofikus tartalmakkal töltődik fel, mint a mindenségért viaskodásban, a világalakításban egyszerre kétféle mítoszi gesztust elénk vetítő *A semmi fordul* című műben : „A semmi fordul / másoldalára: ez a minden / ha feldobom: sátán / ha leesik: isten.”

Vagyis igen sok Kalász-dal korántsem pusztá hangulatot, oldottabb érzelmi minőséget közöl, hanem ítéletet, élményt, látomást, világképet, történelmet, élethelyzetet, annak racionális analízisét és mítoszi alapállást is egyszerre, s mindezt ellenpontosító, kontrasztív, nyugtalan, dinamikus poétikai erőterben. Kalász dalköltészete ezért szegül szembe a különféle líratípológiák kanonizáló hajlamával.

Honnan tehát e szűkszavú, rövid, szinte „sziluettyszerű” (Cs. Varga István) dalok műfajteremtő modernsége, ami olyan verseket eredményezett, mint az *Én láttam őt*, a *Virágok bódulnak*, az *Énhozzám lejönnek*, az *Úgy, hogy mindenki hallja*, a *Mintha rögtön meghalnék*, az *Elzúgott már*, a *Vad ujjal int*, az *égből*, amelyekről Iszlai Zoltán Kalász költői eljárására is ösz-

szegésszerűen mutatva rá ezt állapítja meg: „Sosem akarta nagy formátummá szervezni az egyes verset, mégis nagy formátuma van a versfolyamnak, mert nyolc-tíz sorban képes összefoglalni mindazt, ami az adott verspillanat tartalma.”

Amint azt a bevezetőben jeleztem, Kalász László a népdalból és a magyar költészet „bartóki vonulatából” feléje hullámozó örökséget a folklór te-repeiről tovább dúsítva fejleszti ki jellegzetes „léhelyzet-sűrítő” dalait. Akár Sinka István, Erdélyi József, s később Nagy László, Kányádi Sándor alkotásaiban, a verbális és rituális folklór költészetét alakító első impulzusait az ő esetében is a szülőföld kisvilága adja. A Bódva-völgy gazdag és sokrétű hagyományt küld az induló költő világszemléletébe, s ennek az erőnek az első versektől az utolsóig ott lehet érezni formáló kezét költészetében. A Bódva-völgy népi hagyománya nemcsak a népi irodalom műveiben bővelkedik, hanem a népi építészet, díszítőművészet, szöves, népi szokások, hiedelmek, táncok és dalok különböző jelrendszerekben megtestesülő értékeiben is. (Lásd: Bodnár Mónika és Rémiás Tibor szerkesztésében a *Tanulmányok a Bódva-völgye múltjából*, 1999. című munkát.)

S ez az archaikus izotóptömeg sokféle, de mindenütt jórészt azonos kristályszerkezetet – az áttűnő archaikus mítoszét – vetít rá Kalász László képalkotására, nyelvére és a szemléletét elsősorban a dalműfaj miniatűr galaxisában modelláló lírikusi világképére is. Meghatározó módon alakítja ki azt a poézisünkben Sinkánál feltűnő (Pomogáts Béla által az ő műveikhez kapcsolódva leírt) s Kalásznál is újjászülető – de Sinkával ellentétben nem a ballada, hanem a dal felé forduló – „barbár költészettant.” Akár korábban Sinka (s később például a hasonló húrok hangján megszólaló Kiss Benedek), Kalász is „emlékezete ősrétegeből” hozza fel a hangulatokat, érzéseket, „zsigereiben, ösztöneiben, érzékeiben” „a leginkább ősit” képviseli; „a varázsolni tudó nyelvi erőt, azt az eredendő költőiséget, ami úgyszólván a tárgyak mibenlétére is tekintet nélkül, az egész általa érzékelt világot, örömet vagy bánatot képes dallá, költészetté lobbantani” (Kis Pintér Imre). E „barbár költészettant” legfontosabb nyelvi-stiláris jellemzője a metaforáknak és egyéb képi szerkezeteknek a nyelv elemi, már-már archaikus állapotába történő visszavonása, a szemiotikai-hangtani-ritmikai archaizmus. Ez a nyelvi attitűd a kifejezés során egyszerre nyit meg mágikus, mítikus és szürreális tartalmakat, miközben a szavakba rögzült érzékelési és minősítési formákon, az archaikus-primitív világ szemléletét idéző aurában mégis a valóság eleven, nyers tipologizálása, analízise üt át. Ez az eljárás a nyelv referenciális, emotív, konnotatív és poétikai funkcióit szinte az első megnevezés atavisztikus állapotára, archaikus poétikai koreográfiájára, jelentés- és hangtanára kopírozza rá. A tó, a hegyek és az ég határolta kisvilágban élő költő így láthat a gyászában „nagy föld alatti madarakat”, ahogy „keringe-

nek / karmuk begörbül / nem bírnak kitörni / a földből” (*Meghalt*), válogatja „az angyalok fülönfüggőit”, a csillagokat nagyság és fényesség szerint (*A bazár*). Zárt – részint szeretett, részint viszont egész személyiségét rácsként körbeszorító – szűkebb hazájában úgy aprózódik szét élete is, mint ahogyan a szó „fogak malmán megtörik” (*Kardom is kőből*). Önértelmező képeiből idézve: fáradt véréből a táltos ló kiüget (*Van harc*), gondoljai nehéz tulkok (*Kapd fel*), napot is kikaparó körmei a gallyakhoz nőnek (*Megdől az ég*), és a szájából kiejtett szóra „rácsapnak hollók varjak / gyökerét is kitépik” (*Ne védj meg*).

Kalász László „bartóki” dalai tehát nem futó hangulatokat, lazább érzéseket közvetítenek, hanem rendkívül kiterjedt látóterű és intenzív létállapot-sűrítvények. Epikát, drámát, lírát tömörítve magukba, egyszerre ösköltészeti gesztussal és a korszerűség villogó dinamizmusával formálják verssé a Trianon után a geográfiai perifériákra rekesztett területen élő, az erdők, hegyek, vizek s egy keletről katonai erővel importált szellemiség erői közé zárt szűkebb emberi közösség mindennapos, de a periférikus létkeretek ellenére is nemzeti és egyetemes problémáit. S a személyes lét ütközéseit, elmélyüléseit, derűit és válságait is. E dalokban Kalász legfontosabb témáiként az emberi-nemzeti kifosztottság (*Megütött népemmel, Nem tudom*), a személyes és történelmi kilátástalanság (*Csak a fák, Az ég szélostora, Mögöttem*), a perspektíva-hiány, a sivár tájjal és a szellemi környezettel küszködés (*Mindennapos, Foggal és körömmel, Most már*), a pusztulás problémái (*Abortál, A toronyban*), a táj és az ember archaikus vonásokkal teli kapcsolatrendszere (*A hegyek, Énhozzám lejönnek, Hajnalán*), a szűkebb táj s azon át a haza szeretete (*Német, tatár, török, Már robban*), a családi lét (*Nézlek, Tavasz lesz*) és a barátság, emberség szigetként megképződő erői (*Szeret az ember, Mintha rögtön, Fogy már életemnek*) nyilatkoznak meg elsősorban.

A Kalász-dalok éppen azért különleges státusúak a kor lírájának „bartóki” törekvéseiben, mert legjobb darabjaiban egy szegény és izolált történelmi és kulturális peremvidék tradícióból és aktuális emberi-társadalmi helyzetéből képes a szerzőjük – elődeihez viszonyítva is ritka tömörséggel és az archaikus „poétikára” figyelő szintézis új minőségi vonásaival – a kor költészetében fellépni. Alkotói szemléletét több vonásában az az „archaikus költészettan” alakítja ki, „amely a népballadákban, paraszti siratókban és ráolvasásokban” (Pomogáts Béla), a népdalokban, a gyermekdalokban, rítusszövegekben tanulmányozható közvetlenül. A mágia, animizmus, totemizmus és mitikusság a szerző képalkotásának, lét- és sorsanalizáló világképének éppúgy részei, mint az Arany Jánosnál hasonló szférákból felszökő Chagall-féle látomásvilág (Keresztury Dezső).

Virágok bódulnak
a réten
s állatok párzanak
isten ugrál
foszlott zsebében
tüzes pénz rázkódik
a Nap
(Virágok bódulnak)

A Kalász-daloknak ez az archaikus hangoltsága, a dalokba beáramló teljesebb primitív atmoszféra és perspektíva az, amely széjjelfeszíti a műdalok kereteit, drámával, mítosszal, egy ellentmondásokkal teli világ feszüléseivel, az emberi szerep súlyos problémáival tölti fel azokat. Kalász verseinek háttérében a folklór első és végső nagy tapasztalata, a küzdő elvű, archaikus hős áll. Ő teszi, hogy a költő „versében a veszélyt nem ismerve labdázik istennel, sátánnal, rakétával, pusztuló nyugalommal” (Kabdebó Lóránt). Az ő reprodukált karaktere eredményezi, hogy a lírai én „az elemekkel társul, magva lesz ezer galambnak, a tekintete villám, nap a pupillája, szíve a jövő győztes élet, dühe toportyán karma” (Ágh István). S ő tágítja a költő „bartóki dalait” is a nagyobb arányok: a *Kalevala* világa, mitológiája, eposzi stilizációi felé. S ezen jegyek alapján lehet kijelölni Kalász „bartóki dalainak” líratörténeti helyét is az orosz Szergej Jeszenyin, a spanyol García Lorca, a chilei Pablo Neruda, a szerb Vasco Popa látásmódja és műformái közelében, a magyar lírában pedig Kormos István és Nagy László „bartóki dalai” mellett, nem messze Rákos Sándor primitív lírát imitáló műveitől, Weöres Sándor rövidre fogott, „sűrű” mítoszinterpretációitól s Oravecz Imre hopi mitológiát átlényegítő verseitől sem.

A másik poétikai ág, a *Kalevala* motívum- és formavilágából táplálkozó Kalász-művek középpontjában a magyar líratörténetnek is az egyik legigényesebb „félhosszú” „kalevalás” alkotása, a *Végtelen rét havában* áll. Benne összegzésszerűen és illusztrációs értékkel szemlélhetők mindazok az értékvonások, amelyek a finn művet forrásként alkalmazó hosszabb terjedelmű Kalász-verseket is jellemzik. Az is összegzésszerűen mutatkozik meg a műben, ami a *Kalevala*-ihletésű Kalász-típusú alkotások egyik legjellemzőbb sajátossága: hogy a finn eposz szemléleti vonalait és stílusmeghatározóit a szerző átlényegítő erővel vetíti rá a Bódva-völgyi kisvilág társadalmi és természeti szféráira. Kaló Béla gondolatát idézve, az ország egyik legtávolabbi zugában élő költő valóságos „szalonnai *Kalevalát*” terem. Az ott élő emberek világa, az ott eleven társadalmi, morális és lelki problémák jelennek meg Kalász művein keresztül a *Kalevalától* örökölt művészi eszközök mezőiben. A táj, a hegyek, a völgyek, a vizek és az ég-

bolt a Väinämöinen, Ilmarinen és Lemminkäinen-látta vidék jegyeit hordozzák magukon, s az itt élő költői személyiség – és gyakran embertársai is – az eposzbeli hősök vonásaival telítődnek.

Mindezek a sajátosságai a (Nagy Lászlóék nemzedéke után) többek között Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Ratkó József, Kiss Anna verseiben termékenyen tovább alakuló „bartóki” líramodell és a folklór- és archaikum-asszimiláló egyetemes költői vonulat fontos alkotójává emelik Kalász Lászlót; aki a hegyek közé szorított világából kitörni akaró poézis és a személyes szabadság „végtelen rétjeit” a *Kalevala* és a népi kultúra tágaságaiban találta meg.

*

Fecske Csaba, noha ugyancsak a Bódva-völgyből, Szögligetről száll fel a Pegazus paripa hátára, akárcsak Kalász László, noha hasonló végeredményre: a kifosztott és a vergődő Magyarország vonásainak megrajzolásához jut; egészen másféle mintákat követ, mint a Rakaca-patak menti mester. Nála a népköltészet nem játszik akkora szerepet, jóval rejtettebben tűnnek át motívumai a versein, mint a Kalásznén. S az archaikus kultúrára, a *Kalevalára*, a kereszténység előtti mítoszokra a költészet barbár húrjaira is csak távolról emlékezik. (Csupán a keresztény mitológia kap nyomatékosabb szerepet munkáiban.) Képanyagában, látomásaiban, ritmikájában a folklórhatások jóval visszafogottab-

bak. A nagyításokkal, a kozmikus terek bejárásával, a küldetéses, a közösség-képviselői költői magatartás fogalmaival jóval szerényebben él, mint a perkupai születésű elődje. Nála a mikrovilágra és a lélekre nagy érzékenységgel és részletességgel kiterjedő szigorú költői analízis kerül a középpontba, amelynek sajátos kifejtésében – habár vannak a Kalászéletművel is kisebb fokú érintkezések – elsősorban mégis az egykori miskolci vasutas-gyerek: Szabó Lőrinc volt a mestere. Az a médium pedig, amelyen keresztül, mint minden lényeges vonást magába sűrítő membránon, képet ad világról, koncentrált lírai portrékat rajzol Borsodról és Magyaror-

szágról, az éppúgy, akár a *Tücsökzene* szerzőjénél, nem más: mint önmaga. Kalász személyisége az ábrázolások többségében mitikussá válik, vagy mitikus kohéziókba kerül; akárcsak minden szereplő vagy természeti elem versei erőterében. Nem így Fecske Csaba, a személyiség, a szögligeti alkotó műveiben.

Ő a leghétköznapibb, legprofánabb, „legfecskecsabább” marad, kozmikus esélyek, cselekvési arányok, mitikus perspektívák nélkül: pontosabban önmaga lesz a saját létének a lét valódi esélyeihez képest aláfokozott mítosza. De ez a mítosz már nem a Väinämöinenek, a Héphasztoszok, a Heraklészek, az Aeneasok, a nagy küldetések mítosza, hanem a személyes lét történeteiből, múltjából, emlékeiből, élményeiből, kapcsolataiból, „a hétköznapok gyámoltalan hőseiből” összeálló világ- és én-analízis, csupán emléke már a mítosznak. A költői képekben hordozott vázlatos olyan egyenes síkú tükör már, amelyben a mindennapi lét közvetlenül szemlélheti magát; a görbe tükrökben játszó mitologikus nagyítások, egymásra torlódó látomások, fölizzó remények nélkül, mint az alábbi, *Hétköznap* című önhelyzet-meghatározásnak a magáért beszélő, az egész életműre jellegzetes érvényű soraiban (amelyekben a költő szinte az itt hagyott, megöregedett, lefokozott József Attila hangján beszél):

*létezem hiszen fizetem az adót
és rubrikákba írják nevemet
este mindig megnézem a Híradót
dühömben olykor káromkodom egyet
összekuszálom az álmat és valót
nem vagyok képes megölni egy legyet
elnézem a sarokban mint szó a pók
s hallom kefélni a felettem lakót*

A Fecske Csaba-versek szézám-ajtájának kulcsa ezért maga a személyiség: az az emberi arc, amely minden esetben a művek középpontjában áll, s mint magnetikus centrum szervezi a szóképek, szavak, minősítések, leírások és fogalmi ítéletek lírai bolygórendszerének hálózatát. A Fecske Csaba-személyiség pedig mindig kettős aspektusú: egyaránt szuverén, a maga pszichológiai-biológiai létébe zárt entitás, de ugyanakkor történelmi katalizátor is. Ebbe az utóbbi természetébe, arcába, alakjába sűrűsödik előbb Szögliget és a Bódva-völgy, majd Miskolc és Borsod-Abaúj-Zemplén, végül pedig az egész Magyarország. Amikor tehát Fecske Csaba látszólag „csak” magáról beszél, akkor ezekről az emberi-geográfiai és történelmi dimenziókról is szól. Kicselezi az újabb keletű teoretikákat, a költészetet ezoterikus terekbe, a közösségtől, a társadalmi gondolatoktól távolodásra

szólító burkolt vagy nyílt esztétikai imperatívuszokat; és úgy teremt – látzólag – személyiség-lírárt; hogy közben ezen a membránon át – akárcsak Kalász, de nem a közvetlen kinyilatkoztatás vagy a mitizáló sorselemzés metodikájával – folyamatosan a valódi lét esélyei alá szorított emberi világról beszél. Amikor a miniatűr, a bármilyen kicsi, a személyes emlékek sora válik sorssá, a lét nagyobb szabású illúzióit helyettesítő, de a személyiségben mégis fontos, mert egyedi, az egyetlen kincsként kezelt szellemi vagyonná, a világ, a társadalom, a szabadság hiányát, ürét kitöltő, helyettesítő materiává.

A Fecske Csaba-személyiség ezért hát koncentrátum is: a borsodi ember – de nem a „felső körökhöz” tartozó néhány száz –, hanem az alulsók, az oldalra sodortak, a lét emberi arányaihoz sem a szocializmusban, se most eljutni nem képesek, nem engedettek poétikai sűrítménye is. Az ő lírába vont személyisége jellegzetes „borsodisága” ellenére is maga Magyarország, pontosabban a magyarországi „népek” utóbbi ötven-hatvan évének tragédiája. Az 1956 után már a tragédia átéléséig, katarzisáig eljutni sem képes, az odáig vezető úton valahol ott hagyott, oda rekedt, torzóban maradt magyar létesílyek eleven foglalata. Ennek a személyiségnek a sorsjelölő alapkategóriája ezért a hiány, az ebben a történelmi struktúrában kiteljesedni, méltón élni nem tudás. A szerző arcát is a hiányok, az elmaradások, a kifosztottságok esztétikája építi. „Félreismert álarcba takarózom / fázom hiszen szűkében vagyok magamnak” – fogalmazza meg; és sorolhatnánk tovább a lét-és én-hiány hajszálpontos dokumentációját: „nem találok magamra senkiben”, „elhidegülve álmaimtól” élek, a kézből, a létből elcsúszó dolgok közepette, mert „sohasem az jött, amire vártam”, s e jövőből kirugdosottságban már „akár nélkülem is boldogan elüldögélnék.” Fecske Csabának mind a költészete, mind pedig a fizikuma (jelképesen) ezt a fájdalmat hordja magán, ezt a stigmát: a letört, a maga kínjaiba öregedett, a megváltásig sohasem jutó, eljutni nem engedett ország sorsát. A költő fizikai léte, biológiai hányattatása, szenvedései ugyanis sohasem véletlenek: a személyes sors, a betegség, az a költői nyelven túl folytatódó szöveg, világszöveg, létszöveg. S ahogyan – Pilinszky Jánossal szólva – Auschwitz elhánt bádogkanaljai képesek beszélni egy nép tragédiájáról és a világ bünéről, éppúgy képesek ezekről értelmező szavakat mondani a magyarországi írók fizikai helyzete, arcuk ráncai, betegségei is. Balassi ágyúgolyó-ütötte, Zrínyi vadkan-szúrta, Petőfi orosz dárda-okozta, Radnóti fasiszták-lötte sebétől a novellista Szabó István, az író Hajnóczy Péter öngyilkos alkoholizmusáig és mások sokféle bajáig.

Az alig ötvenévesen bottal járó, bicegő Fecske Csaba pontosan olyan, mint a vágyaiba törött, Európa hátsó udvarában botozgató, sántikáló ország. S ahogyan a sínekre fekvő József Attila, a haláltáborból még túlélő, de tífusz-

ban haldokló Gelléri, a meggyilkolt Szerb Antal, az orosz hómeezőkre hurcolt és ott örök betegségeket kapott Zelk Zoltán, úgy hordja teljes fizikai valójában a magyar világ helyzetét Fecske Csaba is. Verseiben is élesen és pontosan kifejeződik ez az emblemikus modell. Költeményeiben nemcsak a fizikai, a hús-vér személyiség, az egyedi költő, hanem a magyar világ botorkál, botol, vagy éppen forog körbe, folytonosan fürkészve és vágyva, hol a múltba, hol a jövőbe kémelve, de mégis kiúttalanul. Ebben a Fecske Csaba által látott és versekbe emelt magyarországi világban ugyanis, műveiből idézve tovább: „mindennek vége eleitől fogva”, és „minden, ami van, olyan csak mintha”, a „sűrűsödő semmiben” vergődik a lét, és „az lesz, ami volt”: mert „nincs út hova, nincs idő mire”, ezért hát „rákosan burjánzik a múlt.” Fecske Csabának az egész költői világát az ezt a létérzést kifejező motívumháló uralja.

A kórházi szoba a benne haldokló rokonnal (*Tanúid voltunk*), az egykori kisvárosi gimnáziumi bál és a csókok (*Kamasz*), az első testi „szerelemi élmény” (*Előszőr*), az öreg szülők arca a szögligetű házban (*Ők múltak el, Ősz végén*), a séták a miskolci külvárosi utcákon (*Őszi reggel, Mint halott rigószemek*) mindennek a beszorított perspektívák közé kényszerített létnek a képkockái abban a filmben, amelyet a 20. század végi és harmadik évezred-kezdeti magyar létről forgatnak a legnagyobb iker-rendező: a Történelem és az Idő. S amely errefelé, a Sajó-, a Hernád- és a Bódva-völgyben Fecske Csaba-i arccal botorkál a maga jövője, avagy a végkifejlete felé. Ez a belső lírai táj így Magyarország allegóriájává nő: a válságaival küszködő, múltjának egy-egy fényesebb vagy meghatóbb vagy egyszerűen csak a többinél kevésbé sötét emlékébe menekülő, léte kis köreit rová, élete mikrotájait, miniatúr szépségeit felnagyító országévé, annak a lakosokban hordott közelmúltbeli történelmévé és jelenbeli sorsává. Fecske Csaba a Szabó-Lőrinc-i típusú szigorú analízisével a legpontosabb módon Magyarországról: a lecsokolt remények roncsai közt botladozó, önmagába kapaszkodó, sem külső erőknél, sem volt, sem jelenkori vezetőiben, sem Európa jóakaratóiban nem bízó magyarországi „népek” sorsáról beszél, ahol már „kiveszett belőlem a várakozás bizalma.” S eközben mégis hatalmas belső távlatait nyitva meg annak: szeretetnek, életörömmel, tisztaságnak és egymást becsülésnek – ami odakint nincs. Az ő arca a történelem igazságszolgáltatásából kivetett nép arca, a legszelídebb tanulsága, a befelé néző tapasztalata és a maga elé meredő lét fájdalma egyszerre. Versei a méltó építmények, erős hidak, öreg templomok néma tiltakozásai ugyanakkor a konzumkultúrával, az igénytelen konzum-léttel szemben, amibe a kor beleszorította mindazokat, akiket tönkretett. S akiknek nem adatott meg sem a szellemi erő, sem a belső táplálék tiltakozni és meghaladni, legyőzni azok nyomasztó primitivitását. Nem véletlen, hogy gyűjteményes kötetét, életműve sűrítmé-

nyét *Első életem* címre (Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006. Feledy Gyula rajzai-
val) keresztezte, mintegy jelezve, hogy következik, van valahol egy másik
is, egy méltóbb és igaz.

Fecske Csaba versei a csendben maradó, a néma Magyarország versei,
a fekete Volgán, majd hófehér Audin sohasem közlekedőké. A villamossal,
a rázkódó távolsági buszon, a tornanádaskai vonal munkásvonátán, később
legfeljebb Trabanttal, majd görbe bottal járóké: Szögliget, Boldva, Szendrő,
Izsófalva, Szuhogy, Edelény népéé; a mindenkori népsorsban ma is elha-
gyottaké, a sorsukat a maguk szívéből, egyetlen, drága szegénységükből
mégis felragyogtatóké, a csöndes tiltakozóké. Költői képeinek fecskeszár-
nyú, gyors, fekete-fehér villanásai ezért hordozzák egyszerre a társadalom-
ban, az emberi közösségben gondolkodó költészet Vörösmarty, Arany, Pe-
tőfi, Ady, Radnóti, József Attila, Illyés, Nagy László és Kalász László tradí-
cióit és azt a korszerűséget, amely a társadalom és az ember (a költő) viszo-
nyáról a késő modern és a posztmodern időkben inkább az utóbbira, az in-
dividuumba helyezi a hangsúlyt. De az a közvetett, finom és áttételes sorsér-
telmezés, amely a legtöbb versét, így a *Nyárvégi sanzon*, az *Őszi galopp a
Széchenyi utcán*, a *Budakeszín a tél*, a *Nélkülem* címűeket áthatja, olykor
nyílt, látható közbeszéddé válik. Mert fecskeszárnyon és görbe boton egy-
szerre jár most errefelé az idő; s Fecske Csaba mindkét utat megnevezi, de
még inkább: szembesíti abban a hazában, amelynek az ő földgömbjén már-
már neve is alig van, a világhálón önmagáért beszélve csupán a @.hu címen
(*Elveszett nyári vers*) érhető el.

Ez a kettős aspektusa érvényesül nagyszerűen többek között *A Széche-
nyi utcai koldus* című versében, amelyben a nyomorult, mocskos koldus
helyzete a Miskoci Nemzeti Színháznak, a Bartók-fesztiválok színhelyének
épületénél pontosan ugyanolyan, mint a koldus hazájának helyzete Európa
bejáratánál. Sőt annak szinte emblematis-
kus-allegorikus mása. A harmadik
évezredi Magyarország szimbolikus pillanatképe, mert Budapest, Miskolc,
Győr, az egész ország hajléktalanjainak, sorsukból kiebrudaltjainak helyzete
ebben az utcaképből már-már szimbolikus jellé, szinte új nemzeti címerrel
áll össze Az Európa hátsó udvarából előoldalgó, Európához törleszkedő,
annak árnyékában, alamizsnán tengődő hazáé. Mert ez a koldus a mai Ma-
gyarországon (mint az új számkivetettségek eleven jele) már szervesen hoz-
zártartozik az utcaképhez. Nem így Kijev, Lviv (Lvov, Lemberg), sőt egyes
romániai nagyvárosok utcáin. A balkáni igénytelenség a mi akaratunkból
immár a Kárpát-medence kellős közepére jött be. Ez a koldus ezért a mai
Magyarország portréja is. A rendszerváltozással, a világpolitika nagy fordul-
latával élni képtelen nép szégyene és sebe egyszerre. Hatalmas vád egyszer-
smind a rábízott ország esélyeit szétszéledni engedő magyar értelmiség
iránt:

*a színház árkádjai alatt ül a nyomorúság
trónusán viharvert tolószékében
a falakon túl az idegen város vinnyogása
/.../ arca kifejezéstelen akár egy ikoné
csak nagyranőtt borostája viselkedik
pedig mint jól sikerült habos köpet
olyan a délután /.../ két szeme ellenkező irányba
elgurult golyó az eleven hús meleg sarában
nem látja hát hogyan élik el előle a várost
/.../ néha-néha felszisszen a karfára tett
üres konzervdoboz sötétje a beledobott aprópénz nyomán
taknya ezüstjén csillan a közeledő alkonyat különös fénye
a hang ahogy megköszöni a kuncogó filléreket
mintha nem is a szájából jönne valahonnét a gyomrából
a bőre alól mert nincsenek szavai már csak szervei
a csontjai hangoskodnak van mint a kő
mint a szemrésbe szorult csillag benne minden seb lejárta
véget ért minden ünnep*

És mindeközben Fecske Csabának még van ereje ironikusan-játékosan parafrázálni például Dantét, Adyt, Kosztolányit, van jókedve és hite nyelvi bravúrokra, stílusimitációkra, játszadozásra is. A Kosztolányira, Babitsra emlékező, a posztmodern nyelvi játékaival összevillogó nyelvi megoldásai-ból most éppen csak ízelítő adható, például a *Szeptemberi áhítat* helyett a *Szeptemberi átírat*ból. „de arcomban immár két öreg szem / öregszem bár erre nem törekszem”; avagy az évszak miatt is igencsak aktuális *Miskolcon járt az ősz* soraiból: „ballagtam épp a füstös Tháliába / Bandi pincér már hűtötte söröm / de jaj hiába minden hiába / minden sör langyos lesz végső soron.”

Kalász Lászlót már csak értelmezni lehetett, de Fecske Csaba itt van közöttünk, él, alkot, figyeli a világát. Kívánom Neki ezen a mai, szép, új könyvét bemutató ünnepén, hogy mindezt minél tovább tehesse, hogy ne adja fel Miskolc, Borsod, a Bódva-völgy és hazája költői értelmezésének akarátát. Kívánok neki egy méltóbb Magyarországot, s ezzel összefüggésben azt is, hogy öregkorára játékosabb költő lehessen.

(Székfoglaló beszéd a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Miskolci Területi Csoportjának 2006. szeptember 22-i közgyűlésén, az MTA Miskolci Akadémiai Bizottságának székházában.)

(Megjelent: Új Holnap, 2006/5-6. szám)

Aggtelek és környéke a Karszt és Barlangban

Bevezető

1961-ben jelent meg a Karszt és Barlang első száma. A Karszt- és Barlangkutató Társulat által megjelentetett periodikába dr. Dudich Endre egyetemi tanár, a Társulat akkori elnöke „Beköszöntő”-jében azt írta, hogy az új kiadvánnyal elsősorban a fiatal kutatóknak kívánnak publikálási lehetőséget biztosítani.

Tekintsünk vissza a periodika létrejöttére és röviden nézzük meg történetét a Karszt és Barlang 1985. évi I-II. félévi számában, a fennállása 25. évfordulója tiszteletére megjelent írás segítségével.

*„1958. december 12-én alakult meg a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat a Nehézipari Minisztérium felügyelete alatt. Nyomban felmerült annak szükségessége, hogy a Társulatnak legyen önálló tudományos kiadványa. Ekkor indult meg a **Karszt- és Barlangkutatás** c. évkönyvsorozat, melynek első száma 1959-es jelzéssel 1960-ban jelent meg. Ez a kiadvány a magyar karszt- és barlangkutatás legkiemelkedőbb tudományos eredményeit volt hivatva közölni, jobbra idegen nyelven. A Társulatnak a tagsággal való kapcsolatát a **Karszt- és Barlangkutatási Tájékoztató** szolgálta, mely kisebb jelentőségű hazai dolgozatokat is megjelentetett.*

*Az ötvenes évek vége felé gyors fejlődésbe lendült a hazai barlangkutatás, és igényelte egy színvonalas speleológiai folyóirat létrehozását. Így született meg az elhatározás 1960-ban egy úgynevezett „közép-lap” megindítására, mely átmenetet képez az idegen nyelvű évkönyv és az egyszerű, házilagos sokszorosítású Tájékoztató között. A középlap első két száma **Karszt és Barlangkutató** néven 1961-ben jelent meg 800-800 példányban, s darabonként 6 forintért lehetett megvásárolni.*

Bibliográfiai szempontból gondot okozott, hogy a Társulat két kiadványának, a Karszt- és Barlangkutatás évkönyvnek és a középlapnak a címe (különösen rövidített alakban) nagyon hasonló, ezért olyan határozatot született, hogy a lap 1962-től Karszt és Barlang címen jelenjen meg. A Társulat szerette volna elérni, hogy a Karszt és Barlangot folyóiratszerűen, gyakrabban lehessen kiadni, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala azonban a kérést elutasította, és a kiadvány megjelentetését esetenkénti engedélyhez kötötte. Emiatt a kiadványra nem kerülhetett fel a folyóiratoknál szokásos

évfolyam és füzetszám jelzés, hanem csak a megjelenés dátuma (például „1962. I. félév”).

A Karszt és Barlang kiadásának kezdetben pénzügyi nehézségei is voltak. Beadványunkra a Pénzügyminisztérium évente rendszeresen 60 000 forintot juttatott lapkiadás céljára a MTESZ keretében működő Magyar Karszt- és Barlangkutató Bizottságnak. Innen adódik, hogy 1968-ig a lap címlapján kiadóként nem a Társulat, hanem a Bizottság szerepel. Amikor az MKBT a Nehézipari Minisztérium felügyelete alól átkerült a MTESZ-hez, a Bizottság megszűnt és a lapkiadási feladatot is az MKBT vette át. Jelenleg évi két szám kiadására van állandó engedélyünk, de takarékoságból gyakran összevont lapot jelentetünk meg. Az utóbbi években a példányszám 1300 darab, egy füzet önköltsége 100 forint körül mozgott.

A Karszt és Barlang nemcsak a mának szól, hanem a magyar karszt- és barlangkutatás történetének jövőbeni kútforrása is kíván lenni. Jól bevált gyakorlat, hogy a címdalton feltüntetett évszám mögött annak az esztendőnek valamennyi – karszt- és barlangkutatási szempontból – jelentős eseményét megtalálja az olvasó. Ha például valaki arra kíváncsi, hogy mi történt az 1975. évi közgyűlésen vagy vándorgyűlésen, annak csak az 1975-ös füzeteket kell felnyitnia. Ez a rendszer viszont a lap látszólag késedelmes megjelenését vonja maga után, hiszen a kiadvány a címlapon feltüntetett évet követő esztendő végén jelenhet csak meg a hosszú nyomdai átfutás miatt.”

A visszaemlékezést dr. Balázs Dénes írta, aki az első szám megjelenésétől haláláig, 1994-ig volt főszerkesztője a lapnak, mely fennállása alatt gyakran került nehéz anyagi helyzetbe. Mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1998-tól kétévenként jelenik meg egy összevont szám (1995, 1996-ban nem jelent meg és 2002-től sem jelenik meg).

A Karszt és Barlang repertórium

1961

1. DÉNES György: Az Imolai-barlang feltárása. 1961. I. 31-34. p. 2 kép. 1 ábra.
2. BALÁZS Dénes: Magyar barlangok idegenforgalma az elmúlt 10 évben. 1961. I. 46-48. p. 1 kép.
3. CSÁJLIK István: Barlangkutató csoportjaink életéből... 1961. I. 52-53. p. 1 kép. Vass Imre-barlang, Kossuth-barlang, Szabadság-

barlang, Teresztenyei-barlang, Telekes-völgy, Baradla-Domica-barlang, Szögliget (Csörgőkút).

4. BALÁZS Dénes: A Szabadság-barlang. 1961. II. 61-75. p. 12 kép. 3 ábra
A barlang Égerszög határában található. A szerző irányításával 1954-ben fedezték fel.
5. DÉNES György: A Meteor-barlang feltárása. 1961. II. 83-85. p. 2 kép. *A barlang Bódvaszilas határában található, az Alsó-hegyen.*
6. CSICSELY András – HOLLY István: Adatok az Észak-borsodi Karszt morfológiájához. 1961. II. 86. p. 2 ábra.
7. BUCZKÓ Emmi: Magyarország legmélyebb barlangjai. 1961. II. 93. p.
8. CZÁJLIK István – DÉNES György, dr.: Barlangkutató csoportjaink életéből... 1961. II. 98-99. p. 1 kép.
Vass Imre-barlang, Szinpetri, Teresztenye, Tornanádaska, Baradla-barlang, Alsó-hegy.
9. BUCZKÓ Emmi: A legjelentősebb magyar barlangok látogatásával kapcsolatos tudnivalók. 1961. II. 102-103. p.
Baradla-barlang, Béke-barlang, Szabadság-barlang, Vass Imre-barlang, Kossuth-barlang.
10. CZÁJLIK István: Életmentés a bódvaszilasi Meteor-barlangban. 1961. II. 104. p.

1962

11. SÁRVÁRY István: Vass Imre, az első magyar tudományos barlangkutató. 1962. I. 1-4. p. 4 kép.
12. BENDEFY László: Sartory József bányamérnök 1794. évbéli térképe az aggteleki Baradla-barlangról. 1962. II. 5-9. p. 1 kép.
13. BALÁZS Dénes: Magyar barlangok idegenforgalma az 1960-61. években. 1962. I. 37. p.

14. SZABÓ Pál Zoltán, dr.: Anton Droppa: Domic-Baradla, az ősember barlangja. 1962. II. 73-74. p. 1 kép. (Könyvismertetés)
15. CZÁJLIK István – DÉNES György, dr.: Barlangkutató csoportjaink 1962. évi munkájáról. 1962. II. 81-83. p. 1 kép.
Meteor-b., Imolai víznyelő b., Aggteleki-karsztvidék, Béke-b., Szár-hegyi-zsomboly, Telekes-völgy, Perkupa, Baradla-b., Kossuth-b., Teresztenyei-barlangrendszer, Alsó-hegy
16. Magyarország legmélyebb barlangjai (1962. dec. 31-i állapot). 1962. II. 83. p.
17. BALÁZS Dénes: Magyar barlangok idegenforgalma az 1961-62. években. 1962. II. 83. p.

1963

18. SCHÖNVINSZKY László: Szigligeti Ede és „Az aggteleki-barlang”. 1963. I. 1-6. p. 2 kép.
19. M. G.: Fénypompá a Baradlában. 1963. I. 9. p. 1 kép.
20. Legnagyobb barlangjaink. 1963. I. 44. p.
A területről öt barlang van a közölt kilenc között.
21. BENDEFY László, dr.: Régi leírások az aggteleki Baradla-barlangról. 1963. II. 49-54. p. 3 kép.
22. SZENTES György: A bódvaszilasi Meteor-barlang környékének kőzet-földtani viszonyai. 1963. II. 61-65. p. 1 ábra. 1 térkép.
23. KÓSA Attila: A szögligeti Rejtekek-zsomboly. 1963. II. 66-70. p. 6 kép. 1 ábra.

1964

24. DARVAS István, dr.: Adalékok az aggteleki (Baradla) barlang bejárása és feltérképezése történetéhez, irodalmához és bibliográfiájához. 1964. I. 1-11. p. 3 kép.

25. HAZSLINSZKY Tamás: Az aggteleki-cseppkőbarlang bélyegen. 1964. I. 11. p. 1 kép.
26. SZENTES György: A Bódvaszilas környéki karszterület genetikai kérdései. 1964. I. 21-24. p. 2 kép.
27. DÉNES György, dr.: Hazai karszt- és barlangkutatói események. 1964. I. 33-35. p. 3 kép.
Esztramos-hegy, Észak-Borsodi-karszt, Meteor-b., Teresztenyei-barlangrendszer, jósvafői kutatóállomás, Vass Imre-b., Kopolya-b. (Szinpetri), Alsó-hegy.
28. CSOMOR Mihály – ZALAVÁRI Lajos: Barlangklíma mérések a Baradlában és a Béke-barlangban. 1964. II. 45-51. p. 1 kép. 4 ábra. 2 térkép.
29. BENDEFY László, dr.: Aggteleki utazás 1892-ben. 1964. II. 59-61. p. 2 kép.
30. Magyar barlangok idegenforgalma 1962-63-ban. 1964. II. 78. p. 2 kép.

1965

31. DÉNES György, dr.: Az Alsó-hegy Torna-völgyi forrásai. 1965. I. 11-14. p. 2 kép. 1 térkép.
32. Barlangos sajtófigyelő 1965. 1965. I. 40. p.
Aggteleki cseppkőbarlang.
33. KÓSA Attila: Adalékok az Alsóhegy zsombolyainak megismeréséhez. 1965. II. 63-65. p. 3 ábra.
34. HAZSLINSZKY Tamás: Az Észak-borsodi Alsóhegy karsztjának néhány hidrográfiai kérdése. 1965. II. 66. p. 1 térkép.
35. SZENTES György: Földtani, tektonikai és genetikai vizsgálatok a Baradla- és a Béke-barlangban. 1965. II. 71-78. p. 2 kép. 9 ábra.
36. Barlangos sajtófigyelő 1965. 1965. II. 91. p.
Baradla-barlang.

1966

37. SCHÖNVINSZKY László: Farkas János, Sartory József és az Aggteleki-barlang. 1966. I. 1-8. p. 2 kép.
38. KRICHKNOPF Márton, dr.: Léguti betegségek klimatikus kezelése a Béke-barlangban. 1966. I. 9-10. p.
39. Tragédia a Baradlában. 1966. I. 42. p.
1965 végén a Pannonhalmi Gimnázium barlangkutató csoportjának három tagja veszítette életét a barlangban.
40. Barlangos sajtófigyelő 1966. 1966. I. 43. p.
Baradla-barlang, Jósvafő (Lőfej forrás).
41. Innen-onnan. 1966. I. 45. p.
*1. Modern barlangszálloda Aggteleken.
2. Új karsztkutató állomás az Aggteleki-karszton.
3. Szanatórium Jósvafőn.*
42. KÓSA Attila: Az Alsó-hegy legmélyebb zsombolyai. 1966. II. 68. p.
1 kép.
43. A litoklázis-fluktuáció első megfigyelése a Vass Imre-barlangban. 1966. II. 82-83. p.
44. Barlangos sajtófigyelő 1966. 1966. II. 83-84. p.
Jósvafő, Baradla-barlang.

1967

45. GÁDOROS Miklós: A jósvafői Nagytohonya-forrás vizsgálata. 1967. I-II. 17-20. p. 1 kép. 6 ábra.
46. RÉVÉSZ Lajos: A Baradla meseországának feltárása. 1967. I-II. 31-32. p. 1 térkép.
47. HAZSLINSZKY Tamás: Adatok az Alsó-hegyi források ismertetéséhez. 1967. I-II. 33-35. p.

48. MAUCHA L.: Kimutatták a Lófej- és a Nagytohonya-forrás összefüggését. 1967. I-II. 35. p.
49. KÓSA Attila: Az Alsó-hegyi zombolyok tektonikájának statisztikai vizsgálata. 1967. I-II. 37-39. p. 1 kép. 3 ábra.
50. B. D.: 50 évvel ezelőtt. 1967. I-II. 44. p.
Aggtelek, Jósvafő.
51. Aggteleki tervek. 1967. I-II. 47. p.
Rövid hír arról, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem három diákja elkészítette az aggteleki barlangvasút tervét diplomamunkaként.
52. Jósvafő, Aggtelek... 1967. I-II. hátsó, belső borító. 3 kép.

1968 (1969-ben jelent meg)

53. BALÁZS D.: A jósvafői kutatóállomás tíz éve. 1968. I-II. 4. p.
2 kép.
54. KÓSA Attila: Újabb adatok az Alsó-hegy zombolyainak megismeréséhez. 1968. I-II. 17-20. p. 5 kép. 2 ábra.
55. DÉNES György, dr.: Magyarország legmélyebb barlangjai. 1968. I-II. 26. p.
56. -s -y: Erdőtűzet és égő gabonatáblát oltottak a barlangkutatók. 1968. I-II. 34. p.
Jósvafő, Szögliget.
57. MAUCHA László: Dr. Papp Ferenc (1901-1969) 1968. I-II. 45-47. p. 1 kép.
Dr. Papp Ferenc professzor a jósvafői kutatóállomás létrehozója.
58. MAUCHA L.: A VITUKI vette át a jósvafői karsztkutató állomást. 1968. I-II. 47. p.
59. Az alkotó és alkotása. 1968. I-II. hátsó, belső borító. 3 kép.
Dr. Papp Ferenc és a jósvafői karsztkutató állomás.

1969

60. DÉNES György, dr.: Az Aggteleki-barlang megjelenése a földrajzi szakirodalmunkban. 1969. I. 5-8. p. 2 kép.
61. HARANGHY L., dr. - FÖLDES V., dr. - SÓTONYI G., dr.: Három halálessettel járó barlangtúra. 1969. I. 33-36. p.
Az 1965 december végi Baradla-barlangi balesetről szól az írás.
62. KOREK József, dr.: Újkőkori telepek és sírok Aggteleken. 1969. I. 39-40. p.
63. DÉNES György, dr.: Az Aggteleki-karszt nevének kérdéséhez 1969. II. 51-52. p. 1 kép.
64. BAJOMI Dániel: A Meteor-barlang faunisztikai vizsgálata. 1969. II. 61-64. p. 2 kép. 1 térkép.
65. SZENTHE István: Új sikerek a zombolykutatókban. 1969. II. 77-78. p. 1 kép.
Az Alsó-hegyen kutattak.
66. CSEKŐ Árpád: Külföldi barlangkutatók hazánkban. 1969. II. 78. p.
Baradla-barlang, Jósvafő.

1970

67. SZENTHE István: Sikeres feltáró eredmények a Vecsembükkizombolyban. 1970. I. 14-16. p. 1 kép. 1 ábra.
68. WALKOVSKY Attila: Mikroklímamérések a Vecsembükkizombolyban. 1970. I. 17-18. p. 4 ábra.
69. DÉNES György, dr.: Az első irodalmi adat a tornai Alsó-hegy zombolyairól. 1970. I. 19-20. p.
70. JASKÓ Sándor: Dr. Schréter Zoltán emlékezete. Schréter Zoltán karszthidrológiai irodalmi munkássága. 1970. I. 54-55. p.
71. RÁNKY Ernő: Lakatos László 1939-1970. 1970. I. 55. p. 1 kép
A bódvaszilasi Meteor-barlangban szenvedett halálos balesetet.

72. KUNKOVÁCS László: Foto-riport a Vecsembükki-zsomboly expedícióról. 1970. I. hátsó, belső borító. 5 kép.
73. KOVÁCS Györgyné: Az aggteleki Baradla-barlang genetikájának néhány problémája. 1970. II. 57-62. p. 4 ábra.
74. SZENTHE István: Újabb eredmények a Baradla kutatásában. 1970. II. 63-64. p. 1 ábra.
75. DÉNES György, dr.: Az aggteleki Baradla-barlang Raisz-ága. 1970. II. 65-70. p. 3 kép. 3 térkép.
76. RUTTERSCHMID László: Adalékok a Baradla-barlang megismerésének történetéhez. 1970. II. 71-74. p. 4 kép.
77. KESSLER Hubert, dr.: Megjegyzések Vass Imre könyvének német nyelvű kiadásához. 1970. II. 75-76. p. 1 kép.
78. DÉNES György, dr.: Magyarország leghosszabb és legmélyebb barlangjai 1970 végén. 1970. II. 103. p.

1971

79. SÁRVÁRY István, dr.: Víznyomjelzés az Alsó-hegy zsombolyaiban. 1971. I. 25- 32. p. 3 kép. 5 ábra.
80. KORDOS László: Barlangi kirándulások a XIX. század első felében. 1971. I. 33- 35. p.
Az aggteleki Baradla-barlang is szerepel az írásban.
81. LOKSA Imre, dr.: Megemlékezés dr. Dudich Endréről. 1971. I. 45-46. p.
Kutatta a Baradla-barlang élővilágát is.
82. JÁNOSSY Dénes, dr.: Újabb ásatások a tornaszentandrási Esztramos-hegyen. 1971. II. 41-42. p.
83. SZENTHE István: Vízföldtani vizsgálatok a Vecsembükki-zsombolyban. 1971. II. 57-60. p. 1 térkép. 4 ábra.

84. LORBERER Árpád: Stanislaw Staszic a Baradla-barlangról. 1971. II. 71-74. p. 3 kép.

85. KORDOS László: Ősmaradványok a Vass Imre-barlang tárójából. 1971. II. 92. p.

1972

86. HORVÁTH Győző: A Baradla Alsó-barlang eddigi feltárása. 1972. I-II. 51-53. p. 2 kép. 1 ábra.

87. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma az 1970-72. években. 1972. I-II. 54. p.

1973

88. KORDOS László: Adatok az Esztramos barlangjainak ismeretéhez. 1973. I-II. 7- 12. p. 6 kép. 7 ábra.

89. BORZSÁK Péter: Új bejárat a Vass Imre-barlangba. 1973. I-II. 49. p. 1 kép. 1 ábra.

90. BALÁZS Dénes: Magyar barlangok idegenforgalma az 1972-73. években. 1973. I-II. 51. p.

91. LÁNG Sándor: Dr. Dénes György MTESZ-díjat kapott. 1973. I-II. 55. p.

1974

92. HAZSLINSZKY Tamás: Az Alsó-hegy vázlatos vízháztartási mérlege. 1974. I. 11-16. p. 2 ábra.

93. DÉNES György, dr.: Az Esztramos-hegy nevének kérdéséhez: Dr. Kalász Elek emlékének ajánlom. 1974. I. 17-20. p.

94. KORDOS László: Az Esztramos barlang genetikai, hegység szerkezeti és üledékföldtani vizsgálata. 1974. I. 21-26. p. 3 kép. 1 ábra.

95. PLÓZER István: A magyarországi bűvár-barlangkutatás története és bibliográfiája (1908-1973). 1974. II. 55-64. p. 3 kép.

Baradla-Alsó-barlang, Béke-barlang, Kossuth-barlang, Rákóczi-barlang.

96. MOZSÁRY Péter: A Kossuth-barlang szifonja. 1974. II. 69-72. p. 2 kép. 1 ábra.
97. NÁSFAY Béla: Az esztramosi Rákóczi-barlangok víz alatti részeinek kutatása. 1974. II. 83-84. p. 1 kép.
98. N. N.: Megnyílt a Baradla-múzeum. 1974. II. 92-93. p. 1 kép.
99. B[alázs] D[énes]: Égerszögi jubileum. 1974. II. 93-97. p. 5 kép. 2 ábra.

1975

100. KORDOS László: A jósvafői Tücsök-lyuk gerinces maradványai. 1975. I-II. 13-14. p. 2 ábra.
101. DÉNES György, dr.: Földünk legnagyobb barlangjai. 1975. I-II. 36. p. 1 kép.
A Baradla-Domica-barlang ekkor a 20. helyen volt.
102. BALÁZS Dénes: Magyar barlangok idegenforgalma az 1973-74. években. 1975. I-II. 40. p. 1 kép.
103. HAZSLINSZKY Tamás: „Baradla 150” Nemzetközi Konferencia. 1975. I-II. 41-42. p.
104. N. N.: Medicina Könyvkiadó: Aggteleki karsztvidék. 1975. I-II. 47. p. (Könyvismertetés)

1976

105. EGRI László: Születőben a Baradla vetélytársa? 1976. I-II. 55. p.
106. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma az 1974-75. években. 1976. I-II. 59. p.

1977

107. JAKUCS László, dr.: A magyarországi karsztok fejlődéstörténeti típusai. 1977. I-II. 1-16. p. 15 kép. 3 térkép. 4 ábra.

108. BÖCKER Tivadar, dr.: A hazai karsztvíz-kutatás gazdasági jelentősége. 1977. I-II. 17-22. p. 4 térkép.
109. BAJOMI Dániel: Áttekintés a magyarországi barlangok faunájáról. 1977. I-II. 23-28. p. 5 kép. 1 térkép.
110. HAJDU Lajos, dr.: A magyar barlangok flórája. 1977. I-II. 29-31. p. 1 ábra.
111. JÁNOSSY Dénes, dr.: A hazai barlangok gerinces őslénytani kutatása. 1977. I-II. 39-42. p. 1 kép. 1 térkép.
112. BERTALAN Károly, dr.: A magyar barlangkutatás története évszámokban. 1977. I-II. p. 43-46. p.
113. KORDOS László, dr.: Magyarország leghosszabb és legmélyebb barlangjai 1975. december 31. és 1977. december 31. között. 1977. I-II. 47-54. p. 1 kép.
114. KORDOS László, dr.: Védett természeti értékeink. 1977. I-II. 58. p. (Könyvismertetés)
115. BALÁZS Dénes, dr.: A magyar barlangok idegenforgalma az 1975-76. években. 1977. I-II. 69. p. 1 ábra.
116. SZ. K.: A Béke-barlang jubileuma. 1977. I-II. 75. p.
Rövid hír a feltárás 25. évfordulójáról.
117. BOGSCH László: Elhunyt dr. Kessler Hubertné Szekula Mária. 1977. I-II. 78. p. 1 kép.

1978

118. BÖCKER Tivadar: A magyar karszt- és barlangkutatás húszéves eredményei. 1978. I-II. 4-6. p.
Meteor-barlang, Alsó-hegy, Vecsem-bükki-zsomboly.
119. RÁCZ József: „Denevértemetők” a Baradlában. 1978. I-II. 19-22. p. 4 kép.

120. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma az 1976-77. években. 1978. I-II. 34. p.1 ábra.

1979

121. FÜKÖH Levente: Holocén barlangi üledékek puhatestűinek vizsgálata. 1979. I-II. 5-10. p. 6 kép. 2 ábra.
122. KOLLÁR K. Attila: Az esztramosi Rákóczi-barlangok víz alatti részeinek kutatása. 1979. I-II. 17-20. p. 3 kép. 2 ábra.
123. DÉNES György: Papp Ferenc utolsó üzenete. 1979. I-II. 44-45. p. 2 kép.

1980

124. SZÉKELY Kinga: A barlangok védelme Magyarországon. 1980. I. 1-5. p. 4 kép.
125. SZÉKELY Kinga: Védett karsztos természeti értékeink. 1980. I. 6-12. p. 6 térkép.
126. A világ leglátogatottabb barlangjai. 1980. I. 39. p.
A Baradla-barlang is szerepel az összeállításban.
127. BALÁZS Dénes, dr.: A magyar barlangok idegenforgalma 1978-1979-ben. 1980. I. 41. p.
128. KESSLER Hubert, dr.: Az Aggteleki-barlang eddigi kezelői. 1980. I. 41-42. p.
129. SZ. K.: Névváltoztatások a Baradlában. 1980. I. 42. p.
130. Aggteleki barlangverseny. 1980. I. hátsó, belső borító. 4 kép.
131. HEGEDŰS Gy. - HORVÁTH Gy. - VID Ö.: Feltárás újabb módszerrel a Baradla-Alsó-barlangban. 1980. II. 113. p. 1 kép.
132. BALÁZS Dénes, dr.: A magyar barlangok idegenforgalma 1980-ban. 1980. II. 114. p.

1981

133. SALAMON Gábor: Nyest előfordulása a Baradlában. 1981. I-II. 13-14. p.
134. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma 1981-ben. 1981. I-II. 62. p.

1982

135. KADIC Ottokár: Előterjesztés a Baradla-barlang állapotáról. 1982. I. 22. p. 1 kép.
136. ESZTERHÁS István: Vass Imre sírja Sárospatakon. 1982. I. 55-56. p. 1 kép. 1 ábra.
137. SZILÁGYI Ferenc: A Baradla rövid-alsó-barlangjának feltárása. 1982. II. 65-70. p. 5 kép. 1 ábra.
138. BALÁZS Dénes: A csudálatos Baraglya nevű barlang (Losonczi István könyve 1773-ból). 1982. II. 97-100. p. 3 kép.
139. MAUCHA László: Huszonöt éves a Jósvafői Karsztkutató Állomás. 1982. II. 118-119. p. 1 kép.
140. HEGEDŰS Gyula - HORVÁTH Győző: Folytatódott a Baradla-Alsó-barlang feltárása. 1982. II. 120. p.
141. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma 1982-ben. 1982. I. 122. p.

1983

142. VIDICS Zoltánné: Új feltárás a Danca-barlangban. 1983. I-II. 19-24. p. 4 kép. 3 ábra.
Égerszög (Tóth-völgy).
143. A magyar barlangok idegenforgalma 1983-ban. 1983. I-II. 66. p.
144. H[azslinszky] T[amás]: Dr. Balázs Dénes MTESZ-díjat kapott. 1983. I-II. 68. p.

1984

145. GYURICZA György, dr.: Újabb feltárás a Baradlában. 1984. I. 48-49. p. 2 kép.
146. PÁLYI Gyula, dr.: Megemlékezés dr. Maucha Rezső hidrobiológusról születésének 100. évfordulója alkalmából. 1984. I. 55. p. 1 kép.
147. SZUNYOGH Gábor: Kordos László: Magyarország barlangjai. 1984. I. 56. p. 1 kép. (Könyvismertetés)
148. KUBASSEK János: Dénes György: A Bódvaszilasi-medence 700 éves története. 1984. I. 57. p. (Könyvismertetés)
149. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma 1984-ben. 1984. II. 123. p.

1985

150. SÁSDI László: Karsztvíz- és barlangrendszerek Szőlősardó környékén. 1985. I-II. 13-16. P. 2 térkép.
151. HADOBÁS Sándor: Újabb XVIII. századi irodalmi adat a Baradla-barlangról. 1985. I-II. 50. p.
152. SZ. K.: Az Aggteleki Nemzeti Park. 1985. I-II. 58. p. *Rövid hír az Aggteleki Tájvédelmi Körzet nemzeti parkká nyilvánításáról.*
153. SZÉKELY Kinga: Mikor született Vass Imre? 1985. I-II. 59-60. p. 1 kép.
154. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma 1985-ben. 1985. I-II. 61. p.
155. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1985. I-II. 66-67. p. *Aggteleki-karszt, Teresztenyei-barlang, Szabadság-barlang, Rákóczi-barlang, Vass Imre-barlang.*

156. SZUNYOGH Gábor, dr.: Kessler Hubert - Mozsáry Gábor: Barlangok útjain, vizein. 1985. I-II. 72. p. (Könyvismertetés)
157. HORVÁTH Gergely: Juhász Árpád: Évmilliók emlékei. 1985. I-II. 72-73. p. 1 kép. (Könyvismertetés)
158. B. D.: Balázs Lajosné Szatló Erzsébet (1922-1985). 1985. I-II. 78. p. *Égerszögön a Bányász üdülő szakácsa, fiatal korában barlangkutató volt.*

1986

159. SÁSDI László - SZILÁGYI Ferenc: Víznyomjelzéses vizsgálatok az Aggteleki-karszton. 1986. I. 33-38. p. 6 ábra.
160. BALÁZS Dénes, dr.: A magyar barlangok idegenforgalma 1986-ban. 1986. II. 147. p.
161. SZÉKELY K.: Papp Ferenc szobrának avatása. 1986. II. 148. p.
162. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1986. II. 150-151. p.
Rákóczi-barlang, Danca-barlang, Szabadság-barlang.
163. SZÉKELY Kinga: 150 éve történt. 1986. II. 152-153. p.
1836. február 29-én született Nyáry Jenő báró „Az Aggteleki-barlang mint őskori temető” c. könyv szerzője.
164. SZÉKELY Kinga: 100 éve történt. 1986. II. 153-155. p.
A Baradla-barlang új térképe (1886. július 29.)
165. SZÉKELY Kinga: 50 éve történt. 1986. II. 155-156. p.
Megnyitották a Baradla-barlang felújított és villannyal ellátott szakaszát. (1936. május 21.)
166. SZÉKELY Kinga: 25 éve történt. 1986. II. 156. p.
A Meteor-barlang felfedezése.
167. KUBASSEK János, dr.: Dr. Jakucs László. 1986. II. 157. p. 1 kép.
Dr. Jakucs László 60 éves.

168. SZÉKELY Kinga: Dr. Jánossy Dénes. 1986. II. 157-158. p. 1 kép.
Dr. Jánossy Dénes 60 éves.

1987

169. SÁSDI László: Gipszkarszt jelenségek Alsótelekesen. 1987. I-II. 17-22. p. 3 ábra.

170. HADOBÁS Sándor: Jónás József 19. század eleji leírása a Baradla-barlangról. 1987. I-II. 23-26. p. 1 kép.

171. SZILÁGYI Ferenc - TIHANYI Péter: A Meteor-barlang felmérése. 1987. I-II. 46-48. p. 3 térkép.

172. BALÁZS Dénes: A magyar barlangok idegenforgalma 1987-ben. 1987. I-II. 49. p.

173. HAZSLINSZKY Tamás: Barlanglátogatási statisztika 1951-1987. 1987. I-II. 50. p.

174. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Magyarország leghosszabb és legmélyebb barlangjai az 1987. december 31-i állapot szerint. 1987. I-II. 51-56. p.

175. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1987. I-II. 70-71. p.
Szalonna-Martonyi-karszt, Vass Imre-barlang.

176. SZÉKELY Kinga: 75 éve történt. 1987. I-II. 73-74. p.
1912. április 21-én Munkácson elhunyt Siegmeth Károly.

177. KUBASSEK János, dr.: Köszöntjük a 80 éves dr. Kessler Hubertet! 1987. I-II. 76. p. 1 kép.

178. SZABLYÁR Péter: Vass Imre: Az Aggteleki-barlang leírása; Kosuth Lajos: Tanulmányok báró Nyáry Jenő az Aggteleki-barlang mint őskori temető című munkája felett; Siegmeth Károly: Az Aggteleki barlang. 1987. I-II. 79. p.
A rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum reprint kiadványait mutatja be.

179. SZABLYÁR Péter: Vass Imre: Az Aggteleki barlangnak talp és hosszába való általvágása, rajzolatja. 1987. I-II. 80. p.
A térkép reprint kiadásáról szól az írás.

1988

180. HADOBÁS Sándor: Schmidl Adolf (1802-1863). 1988. I. 37-42. p.
5 kép.
181. VID Ödön: A Baradla-barlang hossza. 1988. I. 61. p.
182. SZABLYÁR Péter: Társulati központi kutatótábor: Aggteleki-karszt, 1988. július 1-16. 1988. I. 64-67. p. 3 térkép.
183. SZUNYOGH Gábor, dr.: Szemelvények az 1987. évi kutatási jelentésekben dokumentált tudományos munkákból. 1988. I. 68-70. p.
2 ábra.
Jósvafő, Vass Imre-barlang.
184. HADOBÁS Sándor: Almási Balogh Pál: Emlékezés az első részletes magyar nyelvű Baradla-leírás szerzőjére. 1988. II. 107-110. p. 2 kép.
185. HAZSLINSZKY Tamás: Az első hazai barlangvédelmi előírás. 1988. II. 118-119. p.
186. HAZSLINSZKY T.: A magyar barlangok idegenforgalma 1988-ban. 1988. II. 119. p.
187. SZ. K.: Új fokozottan védett barlangok. 1988. II. 119. p.
188. SZÉKELY Kinga: 125 éve történt. 1988. II. 123-124. p.
1863. március 20-án Sárospatakon elhunyt Vass Imre.
189. SZÉKELY Kinga: 50 éve történt. 1988. II. 125. p.
1938. augusztus 26-án felavatták az aggteleki Barlang-szállót.
190. BALÁZS Dénes, dr.: Életrajzi adatokat közlő írások a magyar barlangkutatás időszakos kiadványaiban (1913-1989). 1988. II. 126-129. p.

1989

191. Beszámolók a kongresszus kirándulásairól. 1989. I-II. 16-20. p. 4 kép.
A X. Nemzetközi Szpeleológiai Kongresszust Magyarországon tartották. Az Aggteleki Nemzeti Park területén tett kirándulásról a nemzeti park igazgatója, Salamon Gábor írt..
192. LÉNÁRT László, dr.: Bélyegsor a magyar barlangokról. 1989. I-II. 24. p. 4 kép.
193. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin - JUHÁSZ Márton - Kraus Sándor: Magyarország barlangjai. 1989. I-II. 51-60. p. 1 kép. 4 térkép. 3 ábra.
194. MAUCHA László: A karsztvizek jelentősége és kutatása hazánkban. 1989. I-II. 67-76. p. 1 térkép. 8 ábra.
195. RINGER Árpád, dr.: A barlangi lelőhelyek és kronosztratigráfiájuk szerepe a magyar őskőkorkutatásban. 1989. I-II. 77-82. p. 1 kép. 1 térkép. 1 ábra.
196. HÍR János, dr. - JÁNOSSY Dénes, dr.: A magyarországi barlangok őslénytani kutatásának eredményei 1977 és 1988 között. 1989. I-II. 83-84. p. 1 térkép.
197. TOPÁL György, dr.: A barlangi denevérek magyarországi kutatásának áttekintése. 1989. I-II. 85-86. p.
198. RAJ CZY Miklós, dr.: A magyar barlangok növényvilága. 1989. I-II. 87-88. p.
199. HORVÁTH Tibor, dr.: A barlangterápia helyzete Magyarországon. 1989. I-II. 89-91. p.
200. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1989. I-II. 121-122. p.
Baradla-barlang, Szabadság-barlang, Danca-barlang, Aggteleki-karszt, Vass Imre-barlang.

1990

201. SÁSDI László: Az Aggtelek-Rudabányai-hegység karsztjának földtani fejlődéstörténete. 1990. I. 3-8. p. 2 kép. 3 térkép.
202. SZABLYÁR Péter: Barlangtani megfigyelések a jósvafői Kossuth-barlang emeleti járataiban. 1990. I. 9-12. p. 4 ábra.
203. SZÉKELY Kinga: Művészi barlangábrázolások a XIX. századból. 1990. I. 33-38. p. 4 kép.
204. BALÁZS Dénes, dr.: A magyar barlangok idegenforgalma 1989-ben. 1990. I. 75- 76. p. 1 ábra.
205. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1990. I. 80-83. p.
Szabadság-barlang, Aggteleki-karszt, Baradla-tető, Aggtelek-Rudabányai-hegység, Ménes-barlang.
206. TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: A Barlangtani Intézetben nyilvánított magyarországi barlangok száma földrajzi egységenként. 1990. II. 161. p.
207. A magyar barlangok idegenforgalma 1990-ben. 1990. II. 161. p.
208. JUHÁSZ Márton és TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1990. II. 171-173. p.
Alsó-hegy, Hosszú-Alsó-hegy, Baradla-barlang.

1991

209. HAZSLINSZKY Tamás: A Baradla-barlang múlt századi vendégkönyvei. 1991. I-II. 57-64. p. 1 kép. 2 rajz.
210. FLECK Nóra: Idegenforgalmi barlangjaink látogatottsága 1991-ben. 1991. I-II. 84. p.
211. JUHÁSZ Márton és TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1991. I-II. 92-95. p. 2 ábra.
Szabadság-barlang, Danca-barlang, Három-lyukú-barlang, Látó-hegyi-barlang, Aggteleki-karszt, Alsó-hegy.

1992

212. ELEKES Balázs - NYERGES Attila - NYERGES Miklós - ROSE György: A Szabó-Pallagi-zsomboly (Baglyok Szakadéka) kutatásának újabb eredményei. 1992. I-II. 3-8. p. 5 kép. 5 ábra.
213. KÓSA Attila, dr.: Nyolcvan év az Alsó-hegyen. 1992. I-II. 9-14. p. 2 kép. 1 térkép. 3 ábra.
214. HAHL József, dr.: A radontranszport dinamikájának vizsgálata a Vass Imre-barlangban és a Cserszegtomaji-kútbarlangban végzett mérések alapján. 1992. I-II. 15-20. p. 1 kép. 5 ábra.
215. HADOBÁS Sándor: A történelmi Magyarország első barlangmonográfiája. 1992. I-II. 37-42. p. 3 kép. 1 ábra.
216. SZÉKELY Kinga: John Paget: Egy magyarrá vált angol nemes barlangleírásai. (1808-1892). 1992. I-II. 53-60. p. 4 kép.
217. SZABLYÁR Péter: Kossuth emlénapok: Aggtelek-Jósvafő, 1992. szeptember 18-19-20. 1992. I-II. 77-78. p. 1 kép.
218. SZÉKELY K.: A Béke-barlang feltárásának 40. Évfordulója. 1992. I-II. 79. p. 1 térkép.
219. A magyar barlangok idegenforgalma 1992-ben. 1992. I-II. 82. p.
220. HAZSLINSZKY Tamás: Rövid hírek. 1992. I-II. 83. p. 1 kép.
Kitiüntetések (Dr. Balázs Dénes, Berczik Pál). Barlangvédelem (Baradla-barlang, Rákóczi-barlang, Földvári-barlang).
221. JUHÁSZ Márton - TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1992. I-II. 87-90. p. 2 ábra.
Szabadság-barlang, Danca-barlang, Meteor-barlang, Dusa-barlang.
222. HAZSLINSZKY Tamás: Kósa Attila: Alsó-hegyi zsombolyatlasz. 1992. I-II. 90-91. p. (Könyvismertetés)

1993

223. DÉNES György, dr.: Alsó-hegyi földrajzi nevek Bódvaszilás 1851. évi kataszteri határleírásában: A Barát-zsomboly és az Almási-zsomboly első említése. 1993. I-II. 54-58. p.
224. VIDICS Zoltánné: Új feltárás a Szabadság-barlangban. 1993. I-II. 59-60. p. 1 ábra.
225. JUHÁSZ Márton és TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1993. I-II. 63-67. p.
Alsó-hegy, Aggteleki-karszt.

1994

226. STEIN-ERIK Lauritzen - LEÉL-ŐSSY Szabolcs: Előzetes koradatok egyes baradlai cseppkövekről. 1994. I-II. 3-8. p. 2 kép. 5 ábra.
227. KESSLER Hubert, dr.: Amit könyveimben nem írhattam meg (Mert nem mindenkit érdekel, de a mindenkori cenzúra is megakadályozta volna.) 1994. I-II. 9-16. p. 7 kép.
228. SZÉKELY Kinga - HAZSLINSZKY Tamás: Dr. Kessler Hubert 1907-1994. 1994. I-II. 17-20. p. 2 kép.
229. Dr. Kessler Hubert publikációinak jegyzéke. 1994. I-II. 21-28. p.
230. TARDY János, dr.: Búcsú Kessler Huberttől. 1994. I-II. 29. p.
231. RÁDAI Ödön, dr.: Tisztelegés dr. Kessler Hubert emléke előtt. 1994. I-II. 30-32. p. 2 kép.
232. LORBERER Árpád, dr.: Mérföldkő a magyar hidrogeológiai kutatás fejlődésében: Kessler Hubert 1956. évi vitacikke a karsztos hévforrások utánpótlásáról. 1994. I-II. 33-34. p. 1 kép.
233. KOVÁCS István: Dr. Kessler Hubert a magyar sziklamászók egyik példaképe. 1994. I-II. 35-36. p. 1 kép.
234. SPRINCZ Vilma, B.: Emlékezés Balázs Dénesre 1924-1994. 1994. I-II. 37-46. p. 9 kép.

235. Dr. Balázs Dénes irodalmi munkássága. 1994. I-II. 47-58. p.
236. JAKUCS László, dr.: Búcsúbeszéd dr. Balázs Dénes ravatalánál. 1994. I-II. 59-60. p. 1 kép.
237. KUBASSEK János, dr.: Gyászbeszéd dr. Balázs Dénes temetésén: Érd, 1994. Október 25. 1994. I-II. 61-62. p. 1 kép.
238. SOMOGYI Sándor, dr.: Búcsúbeszéd dr. Balázs Dénes sírjánál. 1994. I-II. 63-64. p. 1 kép.
239. FLECK Nóra: Kossuth évforduló Aggteleken. 1994. I-II. 71-72. p. 1 kép.
240. HAZSLINSZKY Tamás: Idegenforgalmi barlangjaink 1994. évi látogatottsága. 1994. I-II. 75. p.
241. SZÉKELY Kinga – HAZSLINSZKY Tamás: Évfordulók 1994. 1994. I-II. 75-76. p.
100 éve történt (1894. ápr. 28., Sartory József elkészítette a Baradla első térképét).
50 éve történt (1944. okt. 9., elhunyt Balogh Rudolf fényképész, aki az 1920-as években képeket készített a Baradláról).
25 éve történt (1969. jan. 10., elhunyt dr. Papp Ferenc; november 5-9., 173 méterig jutottak a Vecsem-Bükki-zsombolyban).
242. FLECK Nóra: 60. Születésnapja alkalmából szeretettel köszöntjük Hazslinszky Tamást... 1994. I-II. 81-82. p. 1 kép.
243. GÁDOROS Miklós: 60. születésnapja alkalmából szeretettel köszöntjük Maucha Lászlót... 1994. I-II. 82. p. 1 kép.
A Vass Imre-barlang egyik felfedezője és legnagyobb részének első bejárója.

1997

244. MAUCHA László: Magyarország karsztforrásainak különleges vízhozam változásai az aggteleki karsztvidéken. 1997. I-II. 31-39. p. 11 ábra.

245. ELEKES Balázs: Kossuth-barlang kutatótábor 1997. július 4-14. 1997. I-II. 66. p.
246. SZABÓ Zoltán: Feltárás a Kossuth-barlang reménytelen szifonjában. 1997. I-II. 67-68. p. 1 kép. 1 ábra.
247. HAZSLINSZKY Tamás: Barlangjaink 1997. évi látogatottsága. 1997. I-II. 71. p.
248. HAZSLINSZKY Tamás: Barlanghangverseny. 1997. I-II. 82. p.
249. JUHÁSZ Márton – NYERGES Attila – TAKÁCSNÉ BOLNER Katalin: Barlangkutató csoportjaink életéből. 1997. I-II. 83-88. p. 1 kép. 2 ábra.
Alsó-hegy, Kossuth-barlang, Vecsem-bükki-zsomboly.
250. HAZSLINSZKY Tamás: Néhány észrevétel ill. helyreigazítás: Mikor íródtak ill. jelentek meg Vass Imre Aggtelek könyvei? Ki járt 1817-ben a Baradlában? 1997. I-II. 88-90. p.
251. TAMÁS Ferenc, dr.: Megjegyzések egy cikkhez. 1997. I-II. 91. p.
Dr. Kessler Hubert egyik írására reagál.
252. DIANOVSKI Tibor: Kominka Zoltán (1973-1997) 1997. I-II. 102. p. 1 kép.
A jósvafői Kossuth-barlangban érte halálos baleset a fiatal búvárt.

1998-1999

253. Tiszteletadás a 75 éves dr. Dénes Györgynek. 1998-1999. I-II. 3-4. p. 2 kép.
254. Dr. Marosi Sándor akadémikus, a Magyar Földrajzi Társaság elnökének köszöntője (Dr. Dénes Györgyöt köszönti) 1998-1999. I-II. 5-6. p. 1 kép.
255. Dr. Vitális György köszöntője a Magyarhoni Földtani Társulat és a Magyar Hidrológiai Társaság részéről. (Dr. Dénes Györgyöt köszönti) 1998-1999. I-II. 6. p. 1 kép.

256. Dr. Fodor István professzor pohárköszöntője a Pécsi Tudományegyetem és az MTA Pécsi Bizottsága részéről (Dr. Dénes Györgyöt köszönti) 1998-1999. I-II. 7-8. p. 2 kép.
257. HAJDÚ Mihály, dr.: Dénes György, a helynévkutató. 1998-1999. I-II. 9-12. p. 3 kép.
258. KUBASSEK János, dr.: Gondolatforgácsok Dénes György 75. születésnapján. Személyes emlékek mozaikkockái, több mint negyedszázad tükrében. 1998-1999. I-II. 13-18. p. 2 kép. 1 rajz.
259. SZABÓ Ferenc, dr.: A szülőföld történetének kutatója. 1998-1999. I-II. 19-22. p. 5 kép.
Dr. Dénes Györgyről szól az írás.
260. TÓTH Álmos: Korunk Orbán Balázsa: Gondolatszilánkok Dénes György szakmai munkásságáról. 1998-1999. I-II. 23-26. p. 2 kép.
261. Dr. Dénes György publikációinak jegyzéke: Az ünnepelt jegyzeteinek fölhasználásával, a teljesség igénye nélkül összeállította: Tóth Álmos. 1998-1999. 27-34. p. 2 rajz.
262. BALÁZS Géza, dr.: A barlangi helynévadás antropológiája. 1998-1999. I-II. 35-38. p.
263. FODOR István, dr.: A barlangklíma-vizsgálatok történeti visszapillantásban. 1998-1999. I-II. 43-46. p.
264. GAÁL Lajos, dr.: Barlangvédelem a harmadik évezred küszöbén. 1998-1999. I-II. 51-52. p.
265. JAKUCS László, dr.: A karsztfolyamatok klímaérzékenysége. 1998-1999. I-II. 53-56. p. 3 ábra.
266. MÓGA János, dr.: A tornai Alsó-hegy felszínalaktani vizsgálatának új eredményei. 1998-1999. I-II. 95-104. p. 1 kép. 3 térkép.
267. SZUNYOGH Gábor, dr.: A Baradla-barlang részletes felmérésének tapasztalatai. 1998-1999. I-II. 109-117. p. 1 kép. 3 ábra.

268. FLECK Nóra: Felavatták dr. Balázs Dénes szobrát. 1998-1999. I-II. 128. p. 1 kép.
269. Dr. Kessler Hubert Jósvafő díszpolgára. 1998-1999. I-II. 128. p. *Rövid hír a posztomusz kitüntetésről.*
270. FLECK Nóra: Dr. Jakucs László Aggtelek díszpolgára. 1998-1999. I-II. 128. p.
271. HAZSLINSZKY Tamás: Idegenforgalmi barlangjaink 1998-99. évi látogatottsága. 1998-1999. I-II. 129. p.
272. HAZSLINSZKY Tamás: Barlanghangversenyek a Baradlában. 1998-1999. I-II. 137-138. p.

2000-2001

273. JAKUCS László: Néhány szó a patakbarlangokról. 2000-2001. 3-16. p. 3 kép.
274. KOLESZÁR Krisztián: A tornai Alsó-hegy és a Dusa karsztformái XIX. századi kéziratos térképeken. 2000-2001. 43-49. p. 6 térkép.
275. D. Gy.: Aggtelek kismonográfia. 2000-2001. 81. p. (Könyvismertetés)
276. HAZSLINSZKY Tamás: Idegenforgalmi barlangjaink 2000-2001. évi látogatottsága. 2000-2001. 91. p.
277. DÉNES György, dr.: Dr. Jakucs László köszöntése 75. Születésnapján. 2000-2001. 107-108. p.
278. DÉNES György, dr.: Dr. Papp Ferenc száz éve született. 2000-2001. 109.110. p. 1 rajz. 1 kép.
279. DÉNES György, dr.: Dr. Jakucs László (1926-2001). 2000-2001. 130-131. p. 1 kép.

